

Er schuilt een dader in elk van ons.

“Het is niet zozeer het soort mens dat een man is, maar de situatie waarin hij zich bevindt, die bepaalt hoe hij zal handelen” (Stanley Milgram)

Zou je iemand een dodelijke elektrische schok geven? Zou je orders opvolgen om een gewelddadige misdaad tegen een onschuldig persoon te plegen of zou je een onrechtvaardige zaak steunen alleen omdat iemand je dat opdroeg? Het zijn vragen die verschillende gevoelens oproepen, en die ons doen stil staan bij de psychologische inzichten van de mens. Mensen zien zichzelf zelden als gewelddadig of in staat tot het plegen van gewelddadige daden. Ze zien zichzelf zelden aan de verkeerde kant van de geschiedenis en toch staat de menselijke geschiedenis bol van gewelddadige genociden en wreedheden. Maar wat drijft iemand tot zulke wreedheden? En hoe kan je ‘achter’ dergelijke vormen van geweld staan. Psycholoog Stanley Milgram ging op zoek naar het antwoord op die vragen. Het Milgram-experiment volgde uit zijn onderzoek en onderzoekt de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid van mensen aan gezaghebbende figuren.

DE STUDIE VAN MILGRAM

Milgram werd geboren in de jaren 30 in New York City. Zijn ouders waren Joodse immigranten. Terwijl hij opgroeide, was hij getuige van de wreedheden van de holocaust op duizenden kilometers afstand. Hoe konden mensen zulke wreedheden begaan? Hoe konden mensen de gruwel voor zich zien en er toch aan blijven deelnemen? Deze vragen volgden hem toen hij psycholoog werd aan de universiteit van Yale, begeleid door Solomon Asch (Experiment van Milgram, sd) (Load, 2017) .

In 1961 besloot hij een studie op te zetten die zou kunnen aantonen hoe mensen bevelen van autoriteiten opvolgen, zelfs als dat tegen hun moraal ingaat. Maar hoe werkte de studie? In de loop van twee jaar rekruteerde Milgram mannen om deel te nemen aan een studie. Ze werden aangeworven door middel van een advertentie in de krant en er werd hen verteld dat ze 4,5 dollar gingen ontvangen (Experiment van Milgram, sd) .

Er werden 2 deelnemers tegelijk opgeroepen. Elk van hen moest leerkracht of leerling spelen. In werkelijkheid was er maar één deelnemer en mocht hij altijd de rol van leerkracht spelen. De tweede persoon, de zogezegde leerling, was een handlanger van Milgram of een pseudodeelnemer. De deelnemer en de pseudodeelnemer trokken elk een papiertje waarbij op één 'leerkracht' stond en op het andere 'leerling'. In feite stond er op beide 'leerkracht' en deed de pseudodeelnemer alsof er op het zijne 'leerling' stond (Hoorens, 2016) .

De leerling moest de woorden aan de leerkracht herhalen en als de leerling de woorden fout had, moest de leerkracht een elektrische schok geven. Eerst waren de schokken 15 volt, maar bij elke fout die de 'leerling' maakte namen de schokken toe. De schokken liepen op tot 450 volt, wat uiterst gevaarlijk is. Nu moet je weten dat deze schokken niet echt waren. De leerling was zoals eerder vermeld een pseudodeelnemer en deed dus de hele tijd alsof. Dus mensen werden niet geschaad in het onderzoek, althans niet fysiek (Hoorens, 2016) .

Als de leerkrachten zich verzetten (dus de effectieve deelnemers), spoorde de experimentator de deelnemers aan om de schokken toch toe te dienen. De deelnemers kregen verschillende opmerkingen waarbij het laatste was dat ze moesten verdergaan. In sommige varianten van het onderzoek smeekte de pseudodeelnemer de deelnemer om de schokken niet toe te dienen, waarbij hij klaagde over een hartprobleem. In sommige gevallen deed de acteur alsof hij dood was zodra de hoogste voltages waren bereikt (Hoorens, 2016) .

WIE IS DE ECHE DADER IN DIT VERHAAL ?

Milgram deed dit onderzoek niet enkel door zijn Joodse achtergrond maar ook omdat hij wereldberoemd wou worden. Zoals eerder vermeld was Milgram een leerling van Solomon Asch, hij onderzocht impliciete beïnvloeding. Milgram wist dat als hij enkel verder zou opbouwen op Asch zijn werk, dat hij niet de roem zou krijgen waarnaar hij verlangde. Daarom focuste hij op iets anders, namelijk expliciete beïnvloeding. Het verschil tussen beide is dat bij impliciet er niks rechtstreeks gezegd wordt om te doen, mensen worden dus beïnvloed zonder dat andere hen iets opdragen. Bij expliciete beïnvloeding wordt hen wel iets direct opgedragen (Hoorens, 2016).

Er was veel kritiek op Milgrams studies. Hij deed misschien niemand fysiek pijn maar de deelnemers liepen tijdens het onderzoek wel emotionele schade op. Ze stonden namelijk onder zware stress. Dit kon je zien aan het feit dat sommige zaten te zweten of te trillen, andere werden rood of schoten zelfs in de lach door de stress. Ook achteraf kon het zijn dat ze schade opliepen aangezien er is gebleken dat er niet bij elke deelnemer een deftige debriefing was. Niet iedereen wist dus dat ze niet effectief schokken toediende. Sommige gingen dus levenslang met het idee dat ze andere hebben gefolterd (Hoorens, 2016).

Milgram kon bij de eerste uitvoering niet weten dat zijn deelnemers onder zoveel stress zouden staan, maar hij heeft erna nog tientallen onderzoeken gedaan. Ook al wist hij dat het de deelnemers zoveel stress en emotionele schade zou bezorgen (Hoorens, 2016). Stanley Milgram heeft op die manier bewezen hoe ver de mens kan gaan in het folteren van andere individuen. Maar naar mijn mening heeft hij ook bewezen hoe ver wetenschappers kunnen gaan in hun onderzoek ten koste van het welzijn van de deelnemers. Dus wie is nu de echte dader?

IMMOREEL

Of er in elk van ons een dader schuilt is een complexe vraag, met een even complex antwoord. Het experiment van Milgram en verschillende historische gebeurtenissen hebben ons kunnen bewijzen dat er in elk van ons een dader zou kunnen schuilen. Door een simpele aansporing hebben verschillende deelnemers onschuldige mensen gefolterd. In het geval van het experiment van Milgram gingen ze zelf voor een kleine financiële bijdrage al vergaande daden plegen.

Hoe snel en hoe ver een dader kan gaan, is voor elk individu anders. Men kan alleen maar speculeren dat iedereen een eigen onbewuste reden heeft om tot bepaalde daden gedreven te worden. Bij Stanley Milgram was er zijn Joodse achtergrond en de roem waarnaar hij verlangde, bij zijn deelnemers het financiële plaatje. Dat Milgram (te) ver ging in zijn onderzoek, wordt vandaag algemeen aanvaard. Zijn experiment zou door de meest moderne wetenschappers als immoreel beschouwd worden. Hoewel het in een waardevol inzicht in de menselijke psychologie resulteerde.

Toen ik de eerste keer hoorde van het experiment, had ik mezelf in de plaats gezet van de deelnemende leerkrachten. Ik was er van overtuigd dat ik nooit iemand zou kunnen folteren tot de dood, door een bevel van hoger op. Hoe onmenselijk kan iemand zijn? Maar later besepte ik mij dat veel mensen zichzelf beter zien dan dat ze werkelijk zijn. Mensen antwoorden op vragen als 'Zou je iemand folteren?' bijna altijd sociaal wenselijk. Dit is niet enkel omdat ze een goed beeld willen geven aan andere maar ook omdat ze zichzelf wijs willen maken dat ze niet instaat zijn tot zulke daden. Hoe goed kennen we onszelf dan eigenlijk? Hoe groot is de dader in ons? Dit zijn de soort vragen die Stanley Milgram niet zou kunnen achterhalen.

Dus laat me je de vragen nog één keer opnieuw stellen. Zou je iemand een dodelijke elektrische schok geven? Zou je orders opvolgen om een geweldsdelict te plegen tegen een onschuldig persoon? Zou je een onrechtvaardige zaak steunen omdat iemand jou dat opdroeg? Of zou het afhangen van de situatie? Kan je deze vragen met honderd procent zekerheid beantwoorden?

BIBLIOGRAFIE

Experiment van Milgram. (sd). Opgeroepen op 26 Januari, 2023, van Wikipedia:
https://nl.wikipedia.org/wiki/Experiment_van_Milgram

Hoorens, V. (2016). *Macht, meningen en na-apers*. België : Pelckmans.

Load, M. (2017). *The Milgram Shock Experiment*. Opgeroepen op 26 Januari , 2023, van simplypsychology:
<https://www.simplypsychology.org/milgram.html>

Stanley Milgram > Quotes > Quotable Quote . (2023). Opgeroepen op 27 Januari, 2023, van GoodReads:
<https://www.goodreads.com/quotes/929278-it-is-not-so-much-the-kind-of-person-a>